

AGRESJA I PRZEMOC W SZKOLE – CZYLI CO POWINNIŚMY WIEDZIEĆ BY SKUTECZNIE DZIAŁAĆ?

Katarzyna Łada

psycholog, lider profilaktyki agresji i przemocy ORE

Agresja czy nie?

- Omówienie 8 opisanych wydarzeń.

-
- Agresja jest incydentalnym zachowaniem.
 - Przemoc jest procesem.

 - Agresja dotyczy osób o zbliżonej sile i możliwościach.
 - Przemoc oznacza przewagę sprawcy nad ofiarą lub ofiarami.

Przemoc/bullying/dręczenie/mobbing

- systematyczne długotrwałe prześladowanie, upokarzanie lub wykluczanie jednej osoby przez grupę uczniów, którzy świadomie wykorzystują w tym celu swoją przewagę.

Formy występowania agresji i przemocy

- **Fizyczna** (wraz z wiekiem maleje, ch>dz)
- **Werbalna** (wzrasta wraz z wiekiem, ch> nieznacznie od dz)
- **Relacyjna (!)** (wzrasta wraz z wiekiem, ch<dz)
- **Cyberprzemoc** (wzrost na poziomie gimnazjum, najbardziej wyrównane)

Ważne jest...

- ...urealnienie faktu, że takie sytuacje będą miały miejsce.
- **!!! Totalnym błędem jest bagatelizowanie, niedowierzanie, niezauważanie.**
- Wskaźniki zdrowia psychicznego są gorsze u tych dzieci (zaburzenia psychosomatyczne, niewykorzystywanie potencjału intelektualnego, obniżenie poczucia własnej wartości, depresja, lęk społeczny, myśli i próby samobójcze).

Dlaczego trudno jest skutecznie reagować?

- niedostateczna wiedza na temat zjawisk agresji i przemocy – trudności w różnicowaniu i diagnozowaniu oraz brak uzgodnionego rozumienia problemu,
- niewystarczający poziom praktycznych umiejętności wychowawczych nauczycieli,
- skupianie się na działaniach interwencyjnych, niedocenywanie prewencyjnych,
- podejmowanie raczej działań akcyjnych i doraźnych niż długofalowych,
- koncentracja na sprawcy i ofierze bez uwzględnienia kontekstu ich zachowań,
- brak konsekwencji, działania zespołowego, współpracy i wymiany informacji,
- brak reakcji na zachowania agresywne, tolerowanie zachowań z pozoru „niegroźnych”
- przecenianie roli działań restrykcyjnych, prawnych czy monitorujących odizolowanie zjawiska od klimatu, otoczenia społecznego szkoły

Konsekwencje agresji i przemocy – uczniowie

SPRAWCA

- doraźnie – korzyści psychologiczne i społeczne
- obniżenie się poczucia odpowiedzialności za własne zachowania
- utrwalanie się agresywnych zachowań w przyszłości
- skłonność do zachowań aspołecznych

OBIEKT/OFIARA

- lęk, rozpacz, upokorzenie,
- obniżenie poczucia własnej wartości
- objawy psychosomatyczne
- problemy społeczne

ŚWIADKOWIE

- bezsilność, niepokój, dezorientacja, poczucie winy
- obniżenie poczucia odpowiedzialności
- bierna postawa wobec trudności życiowych

Dorośli wobec przemocy w szkole

□ NAUCZYCIEL

- trudność w ocenie sytuacji
- odpowiedzialność zawodowa i osobista
- dysonans kompetencyjny
- stres

□ RODZICE/OPIEKUNOWIE

- lęk, złość, bezradność
- odpowiedzialność rodzicielska
- problem ze znajomością procedur szkolnych i prawnych

Bullying to proces narastający.

- Największe szanse skuteczności działań wychowawczego są na początku pojawienia się zjawiska.

Integracja zespołu klasowego – rola nauczyciela

- Nauczyciel o silnej przywódczej pozycji:
 - ▣ jasno określa zasady pracy i wymagania wobec ucznia,
 - ▣ prowadzi lekcje w sposób zrozumiały i uporządkowany,
 - ▣ szanuje ucznia i udziela mu indywidualnego wsparcia,
 - ▣ sprawuje kontrolę nad sytuacją w klasie – kontroluje przebieg lekcji i skutecznie interweniuje wobec zachowań naruszających normy.

Pyżalski J., Roland E. (red.) (2011) Bullying a specjalne potrzeby edukacyjne. Podręcznik metodyczny. Łódź, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi

Funkcje norm szkolnych

- określenie pożądanych zachowań (drogowskaz);
- postawienie dzieciom jasnych granic (określenie, co jest dopuszczalne a co nie);
- ochrona praw i umożliwienie ich realizacji (poczucie bezpieczeństwa);
- rozwój poczucia wspólnoty szkolnej i klasowej;
- nauka demokratycznego stylu życia w grupie;
- punkt odniesienia w trudnych sytuacjach.

Zasady tworzenia zasad

- Koncentracja na elementarnych wartościach - szacunek, bezpieczeństwo, odpowiedzialność.
- Dotyczą zachowań koniecznych i obejmują najważniejsze dziedziny życia klasy/szkoły.
- Prosty, jasny język.
- Pozytywny przekaz.
- Ciekawa graficznie forma.
- Dostępne, widoczne.

Reguły ogólnoszkolne – przykład dla starszych klas:

- Bądź punktualny, bądź gotów do pracy.
- Szanuj przestrzeń innych.
- Szanuj prawo innych do nauki.
- Problemy rozwiązuj za pomocą rozumu.

Mimo, że nic się nie dzieje...

- ... działam.

- Jeśli chcemy zmniejszyć w szkole agresję, przejawianą przez uczniów, musimy sami kontrolować nasze zachowanie i nie używać agresji i przemocy względem dzieci i młodzieży.

- Nauczyciel/każdy z nas ma w sobie dwie komponenty:
 - ▣ „anielski” – zachęcam do działania.
 - ▣ „diabelski” – zniechęcam, powoduje, że inni zaprzestają.

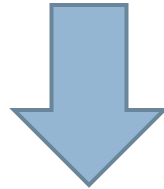
Szczególnie w klasach I-III rzutuje na zachowania ucznia.

Ważna ocena globalna, a nie sytuacyjna.

-
- Krytyczny wobec siebie i swoich działań.

Konfrontacja - STOP

- Nadawanie etykiety – rzucam, sprawdzam czy się przyklei („śmierdzisz”, „sepelnisz”, „SOSW jest dwie ulice dalej”, czasem nic nie muszę powiedzieć).

- Podejść powiedz: „w naszej klasie tak nie mówimy”.

Jeśli tego nie zatrzymamy:

- Włączy się grupa – trudniej się wybić – swoim zachowaniem będą próbowali udowodnić, że to prawda.
- Wszystko wzrasta, nasila się.
- Ryzyko wejścia w rolę.

Rola dorosłego

- Przećwiczenie, przygotowanie dziecka, trening przed kolejną sytuacją - ważne by był to jego pomysł, wybór.
- Trening Pewności Siebie – zatrzymanie błędnego koła.
- Budowanie poczucia skuteczności.

DIAGNOZA

- Przedszkole i I-III → obserwacja
- PLEBISCYT ŻYCZLIWOŚCI I NIECHĘCI – końcówka SP i Gimnazjum

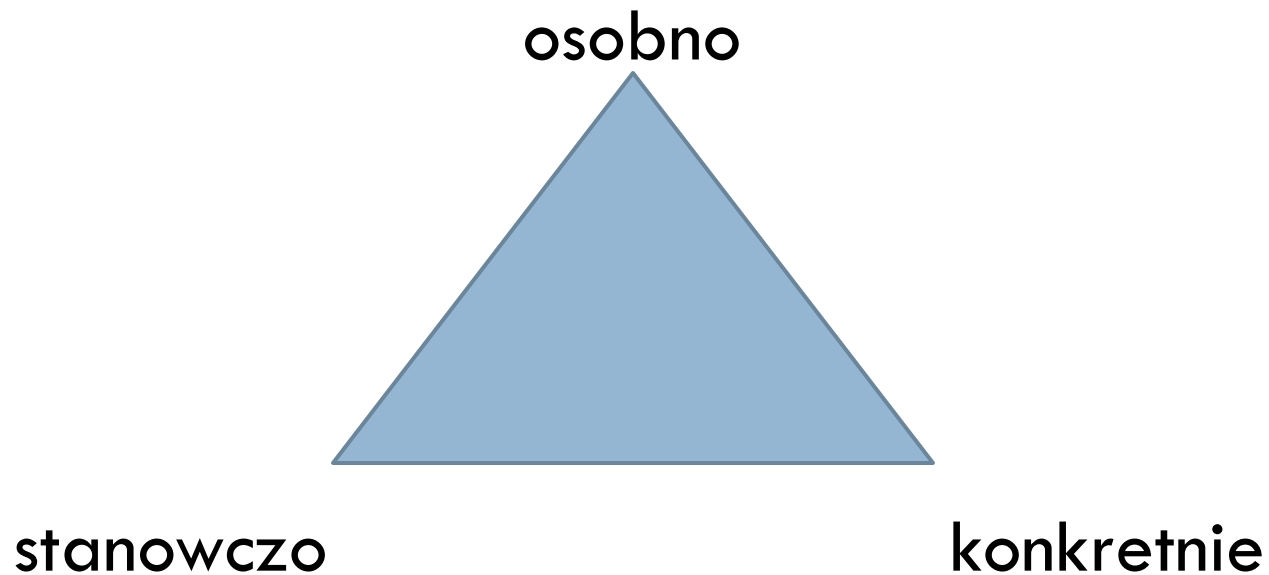
PLEBISCYT ŻYCZLIWOŚCI I NIECHĘCI

Imię i nazwisko	++	+	+/-	-	--
Jan Kowalski	1	2	3	13	3

PLEBISCYT ŻYCZLIWOŚCI I NIECHĘCI

Imię i nazwisko	++	+	+/-	-	--
Piotr Nowak	0	1	19	1	1

POCHWAŁA

Im więcej zaburzeń zachowania tym bardziej to działa.

-
- Zmiana miejsc. Tworzenie okazji do poznania się.
 - Losowanie grup.
 - Reguły klasowe.
 - Reagowanie na konfrontację.
 - Rozmowa/dialog nie tylko wtedy gdy uczeń sprawia trudności.
 - Wydarzenia specjalne.

Interwencja - działania reaktywne

- Reakcje na pierwsze sygnały agresji i przemocy:
 - interwencja doraźna,
 - wysłuchanie,
 - rozmowa kierowana,
 - pomoc w odreagowaniu problemu,
 - Mediacje.

Interwencja - działania reaktywne

- Praca ze sprawcą, ofiarą i świadkami przemocy:
 - ▣ techniki oparte na szukaniu rozwiązania,
 - ▣ metoda zasad i konsekwencji,
 - ▣ Metoda Wspólnej Sprawy A. Pikasa,
 - ▣ sprawiedliwość naprawcza (mediacje), umowa/kontrakt,
 - ▣ nauka zachowań alternatywnych,
 - ▣ zajęcia interwencyjne z klasą.

Interwencja - działania reaktywne

- Działania nakazowe i kontrolne:
 - metoda ograniczonego wyboru,
 - nakaz,
 - konsekwencje,
 - monitoring zachowań.

Interwencja - działania reaktywne

- **Rozwiązania formalne i prawne:**
 - Zaplecze profesjonalne.
 - Zaplecze instytucjonalno-prawne.

Doraźna reakcja na zachowania agresywne

- Przerwij zachowanie agresywne – powiedz: „stop”, w razie potrzeby rozdziel.
- Oceń sytuację – mów o faktach, nie oceniaj: „bijesz go”, „to go boli”, „ona tego nie chce”.
- Przypomnij zasady – „ umawialiśmy się, że...”, „łamiesz zasadę...”
- Wyraź swoje zdanie – „nie pozwalam na to w naszej klasie”, „nie podoba mi się, że to robisz”.
- Zapowiedz konsekwencje i zrealizuj je - „powiadomię o tym wychowawcę”.
- Pozostań w kontakcie, aż sytuacja ulegnie deeskalacji.

Rozmowa z ofiarą agresji/przemocy

- **Cel:** pomoc w wyrażeniu, odreagowaniu i zrozumieniu swoich uczuć przez dziecko.
- Przebieg rozmowy:
 - ▣ Co się wydarzyło? miejsce, czas, uczestnicy; „Jak to pamiętasz?”
 - ▣ Jak się czujesz teraz? „Co teraz myślisz o tym wydarzeniu, o sobie, rówieśnikach, o dorosłych?” - Jak się teraz zachowujesz, co robisz, czego nie robisz? Czego potrzebujesz?
 - ▣ Chcę Ci powiedzieć: „To, co się wydarzyło było trudne dla Ciebie. Twoje uczucia w tamtej sytuacji były naturalne. To, co się zdarzyło było niesprawiedliwe dla Ciebie. To, co robisz teraz, to twoja próba poradzenia sobie.”
 - ▣ Co możemy zrobić w tej sytuacji? Propozycje dziecka i twoje; dopytuj o motywy „Dlaczego?”; negocjuj wybory.
 - ▣ Umowa na sprawdzenie planu działania, monitoring.

Rozmowa ze sprawcą agresji/przemocy

- **Cel** – uświadomienie wagi wydarzenia i jego konsekwencji dla sprawcy, ofiary, szkoły, zmiana zachowania agresora.

Przebieg rozmowy:

- Opisz zachowanie, które jest powodem spotkania bez oceniania.
- Zapewnienie o gotowości pomocy w zaistniałej sytuacji.
- Jednoznaczny komunikat o braku akceptacji dla zachowania agresywno – przemocowego.
- Wysłuchaj wypowiedzi ucznia na temat jego zachowania, wykorzystując pytania otwarte, parafrazę, odzwierciedlenie uczuć... Jeśli uczeń milczy, powtórz deklarację pomocy.
- Omów skutki jego postępowania w aspekcie konsekwencji.
- Powiadom o potrzebie spotkania z rodzicami w tej sprawie.
- Zawrzyj umowę, co do zasad jego zachowania w szkole.

Spotkanie z rodzicami sprawcy agresji/przemocy

- **Cel:** pozyskanie ich współpracy do uzyskania pozytywnych zmian w zachowaniu ucznia.
- **Zadania:**
 - Ustalenie zasad współpracy.
 - Wypracowanie projektu kontraktu dla dziecka, w nim określenie zachowań pożądaných ze strony ucznia.
 - Ustalenie konsekwencji i kar wynikających z przemocy wobec innych oraz nagród za pozytywne postępy i zmianę postępowania - w wypadku agresora.
 - Terminy realizacji ustaleń kontraktu.
 - Przyjęcie wraz z uczniem i jego opiekunami ostatecznej wersji kontraktu.
 - Ustalenie zasad monitoringu realizacji kontraktu.

SYSTEM PRZECIWDZIAŁANIA AGRESJI I PRZEMOCY W SZKOLE

I KODEKS NORM SZKOLNYCH

II PROFILAKTYKA (UCZNIOWIE, RODZICE)

III SYSTEM REAGOWANIA I INTERWENCJI

IV NAGRODY, KARY I KONSEKWENCJE

V WSPÓŁPRACA Z NGO, INSTYTUCJAMI

DZIĘKUJĘ...